
MATRICEA SILISTICĂ ȘI SPAȚIUL MIORITIC

Stela MANOLESCU
Manoleg48@yahoo.com

Abstract. A new interpretation of the Blaga's Stilistic Matrix applied to Miotic Space as well as an extension of its is proposed.

Autohtonismul (curențele acestuia: Semănătorism, Poporanism, Gândirism), Dacismul și Ortodoxismul sunt numai puncte de vedere particulare pe baza cărora poate fi caracterizat contextul cultural românesc. **Matricea stilistică**, propusă de Blaga și particularizarea ei sub forma **Spațiului mioritic** este un punct de vedere integrator, care le include pe cele menționate anterior și nu numai. În plus, el se dovedește - așa cum se va sugera - și suficient de flexibil și extensibil pentru a putea îngloba noi determinări.

*

"Ipoteza, la care vom recurge pentru a lămurii anume fenomene stilistice, este că inconștientul uman atribuie spațiului structuri și forme determinate în asemănare cu indeterminația și plasticitatea capricioasă a spațiului și timpului pe planul sensibilității conștiente" (Blaga, Trilogia culturii). Aceasta este ipoteza de bază de la care autorul pleacă pentru a forja conceptul de '**Matrice stilistică**'. În acest sens, se arată că o comunitate care locuiește, din timpuri străvechi, într-un anumit areal geografic, reflectă, în inconștientul său colectiv, anumite caracteristici topografice ale arealului respectiv, precum și caracteristici sociale și religioase, de ordin istoric tradițional, ale comunității respective. În acest mod ia naștere un *areal geocultural* care înglobează, în inconștientul colectiv al comunității respective, nu numai caracteristicile geografice și de mediu ci și tradițiile. *Arealul geocultural* este numit de Blaga **Matrice stilistică**.

A spune că un *areal geocultural* este identic cu un areal geografic, constituie nu numai o simplificare inacceptabilă, ci un mod absolut eronat de a identifica un astfel de areal. În plus, un factor deosebit de important ce caracterizează o **Matrice stilistică**, este *timpul psihologic* al unei comunități geoculturale. În paranteză trebuie amintit că *timpul psihologic* al unui subiect uman, individual sau colectiv, nu se identifică niciodată cu timpul fizic. El, *timpul psihologic*, este un rezultat al unui tipar de percepție subiectivă, format de-a lungul istoriei, pe baza complexului de factori care formează tradiția. Astfel, o **Matrice stilistică** devine un *complex spațio-temporal* colorat și individualizat de tradiție. "Teoria noastră despre

orizontul spațial [și temporal] al incoștientului...explică întâi - de ce în unul și același peisaj pot să coexiste culturi cu sentimente spațiale [și temporale] diferite, și al doilea - de ce în peisaje, de conformații și profiluri cu totul diferite, poate să se mențină indefinit în timp o cultură de o unică și permanentă viziune spațială [și temporală]" (Blaga, op. cit.). Iar cele spuse anterior sunt ilustrate de exemplul Ardealului: "În căutarea exemplelor nu trebuie să mergem mai departe decât până în Ardealul nostru...În acest peisaj, de mari focare și dense interferențe spirituale, poporul saxon [care s-a format ca unitate/comunitate geoculturală în alt spațiu geografic n.n.] rezistă de sute de ani alături de cultura populară [autohtonă] românească" (Blaga, op. cit.).

*

Din particularizarea **Matricei stilistice** la specificul românesc, rezultă ceea ce Blaga numește **Spațiul mioritic**.

Caracteristicile **Spațiului mioritic** sunt identificate plecându-se de la doina populară. "Doina posedă, ca fundal...plaiul. Plaiul, adică spațiul cu anume posibilități ritmice: un plan limitat, înalt, scurs în vale, cu zare închisă, și dincolo de zare iarăși piept și vale la infinit...Doina și balada noastră au rezonanța specifică a infinitului ondulat...Sufletul românesc, care se simte acasă la el numai pe plai, are un mers, care-i aparține și-l diferențiază. Mersul acesta e un ritmic suiş și coborâș" (Blaga, op. cit.). Și, mai departe, apare un important factor de tradiție socială, cel al transumanței, care se îmbină organic cu peisajul ondulat: "Căci orizontul spațial incoștient a dat românului, oriunde s-ar fi găsit, nostalgia plaiului. Această nostalgie neînduplecată a purtat în vârsta de mijloc pe ciobanul valah pe toate coamele Carpaților, de la apa Dunării până în Maramureș, de aici mai departe până-n Moravia, sau invers; și tot așa pe toate plaiurile iugoslave și până în Panonia, adică pretutindeni în limitele unui vast teritoriu, unde peisajul satisfăcea apetitul unui orizont incoștient" (Blaga, op. cit.). Pe baza acestui citat precum și din comparația pe care Blaga o face între fermele occidentale (din Eleveția) - de un urbanism și industrialism degradat - și satele românești - păstrătoare deci de tradiții ancestrale - apar cu pregnanță, în matricea **Spațiului mioritic**, elemente certe de **autohtonism**. Un **autohtonism** însă mult mai de substanță decât cel promovat *Semănătorism* și *Poporanism*, care rămân la aspectele superficiale ale unui anumit specific național. În ceea ce privește *Gândirismul* cu accentele sale *Ortodoxiste* el va transpare din latura religioasă a **Spațiului mioritic**, așa cum se va arăta în continuare.

*

Din **Matricea stilistică** a **Spațiului mioritic** nu putea lipsi dimensiunea temporală specifică.

Blaga identifică trei tipuri de *timp psiho-cultural*, puternic marcate de tradiția religioasă (Blaga, op. cit.):

1. Timpul-havuz;
2. Timpul-cascadă;
3. Timpul-fluviu.

Dintre acestea, interes deosebit îl prezintă, din punctul de vedere al **Spațiului mioritic**, timpul-havuz și timpul-fluviu.

"Timpul-havuz este orizontul deschis unor trăiri îndreptate prin excelență spre viitor...Timpul-havuz, de exemplu îl întrezărim ca fundal sau perspectivă secretă a culturii și religiei ebraice" (mesianismul). El pare a fi specific și creștinismului catolic și protestant, deschise constant spre progres și înălțare spre divinitate.

"Timpul-fluviu își are accentul pe prezentul permanent...Prezentul, de ieri, de astăzi, de mâine, e privit de fiecare dată ca existând pentru sine, sieși suficient". El este specific, după Blaga, creștinismului ortodox, deci și **Spațiului mioritic**. Este o așteptare continuă ca divinitatea să se reveleze. "Ortodoxia a adoptat...părerea că credința trebuie să crească în om ca o floare și să prindă prin puterea ei proprie, ca un descântec". În acest mod, în cadrul **Spațiului mioritic**, este inclus și valorificat *Ortodoxismul*, într-un mod mult mai profund și organic decât cel propus de *Gândirism*. Revenind la timpul-fluviu, un astfel de timp pare a fi specific - deși Blaga nu menționează acest lucru - și Budismului de care autorul **Spațiului mioritic** nu este străin (conform lui Sergiu Al-George, Arhaic și universal, cap. Structuri antinomice la Blaga și accepția indiană a metaforei). În același timp însă, în contextul cultural al Extremului Orient, în general și chiar în Buddhism, în particular, se regăsește și timpul-havuz, de ascendență spre Divinitate.

Aici apare un lucru extrem de interesant, și care demonstrează caracterul deschis, integrator, al **Matricei stilistice**, în general și al **Spațiului mioritic**, în particular. Și anume că, deși Blaga ia în considerare numai melosul popular românesc (doina și balada), în **Matricea stilistică** a 'Spațiului mioritic' se poate include organic și plastica sculpturală a stâlpilor de pridvor sau de biserică din folclorul nostru care conduc la ideea "ascensionalității" spre Divinitate. Ascensionalitate specifică religiei monoteiste precreștine din spațiul Carpato-Dunărean Traco-Dacic-Getic, în cadrul căreia, prin jertfă umană se trimiteau soli la Divinitatea Supremă: Zamolxex. Avem și aici ocazia să constatăm caracterul mult mai profund în care *Dacismul* poate fi integrat în **Spațiul mioritic**, comparativ cu modul superficial în care este privit un astfel de *Dacism* de către Vasile Pârvan prin opoziție cu caracteristicile trace. Și poate, în acest caz - cel puțin aparent - **Spațiul mioritic** ar trebui să capete o altă denumire. Cel puțin aparent, dacă nu am putea interpreta acceptarea senină a morții, de către ciobanul mioritic, drept o auto - jertfă umană în vederea comunității cu Divinitatea. Iar o astfel de ascensionalitate își găsește cea mai fericită expresie în **Coloana infinitului** a

lui Brâncuși (Sergiu Al-George, op. cit., cap. Comentarii indiene la opera lui Brâncuși). **Coloană a infinitului** care "înălță" **Spațiul mioritic** ondulatoriu de pe orizontală, pe verticală, unind, în fiecare punct al prezentului continuu, Cerul cu Pământul, formând astfel un șir infinit de cruci într-o infinită rugă. În acest mod, spațiul nostru cultural pare a tinde spre o sinteză a Occidentului cu Extremul Orient și astfel spre un început de manifestare universală a specificului culturii noastre. Universalitate ilustrată, începând din secolul trecut, de un Brâncuși și Eliade.

*

Ar fi interesant de cercetat modul în care s-ar putea integra, în cadrul specificului **Matricei noastre stilistice**, 'balcanismul', mergând pe filiera, deschisă în creația cultă, de Anton Pan, ajunsă la maturitate prin cei doi Caragiale (Ion Luca și Matei) și Ion Barbu și continuată de Leonid Dimov, Șerban Foarță și Mircea Cărtărescu. În acest fel s-ar putea explica și universalitatea pe care a câpătat-o opera lui Eugen Ionescu.